

ПРОТЕСТАНТИЗМ В УКРАЇНІ

Коли після розпаду СРСР в нашу країну стали приїжджати зарубіжні місіонери, то їх офіційні церковні кола оголосили окупантами, які вторглися на споконвічно православні землі. Успішному поширенню подібної заяви сприяв той факт, що в нашій країні саме поняття протестантизм протестантській церкві було невідомо, і звучало воно з вуст державної церкви або властей тільки з точки зору секти. Тому і зарубіжних євангелістів «охрестили» сектантами, що заманоють людей у свої страшні «секти» і віддаляли їх від істинного християнства. Але європейський протестантизм поставив завдання повернути людей і церкву до чистоти Христового вчення. І сьогодні можна спостерігати, що саме ті країни, народи яких взяли протестантизм, стали найбільш економічні і культурні у всьому світі. Це – США, Канада, Німеччина, Великобританія, Швеція. Сьогодні в країнах колишнього СРСР прихильників протестантизму більше.

Київська Русь так само мала своїх реформаторів. Втім, варто згадати, що християнство на Русь прийшло задовго до Володимира, і в чистому вигляді. Це християнство принесли на Русь апостоли Андрій і Климент. Активну діяльність вела на Київській Русі в ранне середньовіччя й ірландська церква. Але таке християнство не влаштувало Володимира, що потребував церкви як важеля, за допомогою якого легко впливати на народ. Руські літописи зберегли деякі відомості про рухи всередині церкви, які відмовлялися визнавати багато з її положень. На жаль, про вчення цих єретиків, як їх іменувала офіційна церква, збереглося мало.

Перші відомості про виступи проти вчення офіційної церкви відносяться до середини XIV ст., коли в Твері три єпископи Андрій, Федір Добрий і Євфимій Віслень стали відкрито висловлювати погляди, що суперечили доктринам православної церкви. В цей же час подібний виступ відбувається і в Ростові Великому, очолюваний Маркіяном. Церковний літопис засуджує його за те, що він «учил иконам святым не поклоняется, называя их идолами, и сеял много других зловредных мыслей, так что поколебал князя, бояр и народ». Проти єретиків відразу ж виступають церковні ієрархи. У 1390 р. в Москві збирається собор, на якому розглядається справа тверського єпископа Євфимія Вісленя. Вплив же ростовського Маркіяна був ще більш значним, незважаючи на його переслідування Ростовським митрополитом Яковом. Подібні антицерковні виступи були і в Новгороді в 1340 і 1342 рр. Активізації реформаторського руху серед духовенства і простого народу сприяла поїздка в 1355 р. московського митрополита Олексія в Константинополь. Олексій, будучи чудовим державним і духовним діячем, «использовал поездку в Константинополь и пребывание там в течении некоторого времени для того, чтобы сверить имевшийся у него на руках список Нового Завета с лучшими греческими. Алексей... не только очистил этот славянский перевод от многих ошибок и описок, внесенных в него прежними переписчиками, но, хорошо зная греческий язык, сам внёс немало исправлений и уточнений в славянский перевод, после чего Алексей собственноручно переписал его». І хоча цей переклад розмножений практично не був, свою роль він відіграв у підготовці духовної реформи, яка відбудеться на Русі через понад сто років.

Важливо відзначити діяльність Я.Гуса на українській землі. Спалюючи великого чеського вчителя, папа сподівався, що разом з ним будуть спалені і його ідеї. Однак цього не відбулося. Багато українців бере участь у гуситських війнах. Так, особистий представник князів Острозьких Федько Федорович, що іменувався в чеських літописах Фрідеріком, князем російським, стає одним з воєначальників таборитів. В цей же час гусити намагаються налагодити зв'язки з православним духовенством у спільній боротьбі проти Риму.

Духовні шукання і протестантський рух в Росії і Україні, здавалося, злилися до 1471 р. в Новгородській землі. Друга половина XV ст. ознаменувалася зміцненням Російської держави. Цей процес нерозривно пов'язаний з ім'ям Івана III Великого (1462–1505). Іван III мріяв бачити Росію процвітаючою державою, що не поступається в потужності ні Візантії, ні Риму. Але він розумів, що для цього необхідна релігійна реформа. І тому він з великим інтересом поставився до повідомлень з Новгорода, куди з Великого Князівства Литовського прибуло посольство київського князя Михайла Олельковича. В його складі був такий собі Захарія, який проповідував ідеї, що значно відрізняються від православ'я. Ними він поділився з новгородськими священниками. Церковні джерела тих років усіляко таврують як їх самих, так і їх послідовників, називаючи «жидовствующими», астрологами, чаклунами. Ці «єретики» не були послідовниками іудейської віри, а виходили переважно з православ'я; вони критикували інститут церкви як прислужницю держави, заперечували поклоніння хресту та іконам, вважаючи їх ідолами, що відвертають людину від Живого Бога та істинної віри; книги святих отців і

церковні правила іменували хибним писанням, закликаючи читати лише книги Старого Завіту і Євангеліє. Це були ідеї, засновані суто на Біблії. Саме тому вони зацікавлюють і самого Івана III. Незабаром нове вчення приймають права рука Івана III Федір Куріцин, його брат Іван, найвизначніші бояри, невістка Івана III Олена, син якої Дмитро вважався спадкоємцем престолу і нарешті, сам представник російської православної церкви митрополит Зосима. Здавалося, що Реформація на Русі ось-ось остаточно перемає. Але противники Реформації не дримали. Іван III мав намір повінчатися з Софією, що, врешті, відбулося 1472 р. З Софією на Русь прибула ціла делегація від папського двору. Софія зрозуміла, що на Русі ввести католицизм не вдасться. Але якщо Русь православна ще хоч якось влаштувала папство, то Русь протестантська – ніколи. І папа починає діяти. Дивовижний «збіг» подій: раптова смерть спадкоємця престолу і початок гоніння на єретиків. Так з політичної сцени був усунений молодий і небезпечний син Івана III, онук Дмитро.

Тим часом на українських землях вплив протестантизму зростає. Кальвіністами стали такі могутні роди, як Прунські, Ходовські, Вишневецькі, Ходкевичі, Олесницькі, Горностаєві, Саєги, Райські, Радзивілли. Однак Польща, яка володіла українськими землями, була вірна папству, винищуючи з його допомогою як протестантів, так і православних. У 1596 р. була укладена Брестська унія, за якою українська православна церква визнавала верховенство Папи Римського. До речі, в цей час православні стали шукати зближення з протестантами для спільного протистояння папській агресії. 1599 р. у Вільні князь Василь-Костянтин Острозький зібрав нараду православних і протестантів для створення унії. Однак негативне ставлення Константинопольського патріарха до цього проекту не дало йому подальшого ходу.

У літературі прекрасно висвітлено питання про те, як папство боролось з Біблією, перешкоджало її читанню. Закривши Біблійне товариство та спаливши Біблії, церковні ієрархи сподівалися, що назавжди знищено саму можливість перекладу Біблії на сучасну мову і поширення її в народі. У 1814 р. на викладацьку роботу в Петербурзьку духовну академію прийшов Герасим Петрович Павський, знавець стародавніх мов, в т. ч. давньоєврейської. Читаючи лекції студентам, він використовував тексти Святого Письма, які сам перекладав на сучасну російську мову. За час роботи в Академії він переклав майже всі книги Старого Завіту. Популярність його лекцій, а також блискучий переклад викликали великий інтерес серед студентів, які вирішили нарешті зібрати лекції професора і видати їх невеликим накладом. Всього з 1838 по 1841 рр. було поширене в цілому 500 примірників перекладу Старого Завіту. Це був виклик самому авторитету церкви. Тому, коли звістка про нове видання Писання дійшла до церковних властей, їх гніву не було меж. Митрополит Київський Філарет негайно повідомив про це обер-прокурору Синоду М.О. Протасову. Ситуація змінилася після сходження на престол Олександра II (1855–1881), налаштованого на проведення ліберальних реформ. Після майже двадцятирічної копіткої роботи в 1876 р. була перекладена і видрукувана перша повна Біблія сучасною російською мовою. Цей переклад визнаний у світі одним з кращих. У травні 1937 р. у Львові виходить переклад Нового Заповіту, здійснений Іваном Огієнком, а в 1962 р. і вся Біблія.

Протестанти відстоювали чистоту християнського вчення, і підставою для своєї віри і свого життя вважали Біблію. У відповідь на це їх оголосили єретиками. В Україні є протестанти, але в силу «комуністичної схоластики», тривалий час пануючої в СРСР, а також завдяки зусиллям «державної» церкви, їх було прийнято іменувати сектантами, а їхні церкви сектами. Протестантські країни відрізнялися швидким розвитком науки, культури, високою моральністю. Отже, кожен може обирати: приєднатися до протестантської церкви або прийти в лоно церкви державної.